

Binnen de vaste commissie voor Economische Zaken, Landbouw en Innovatie hebben enkele fracties de behoefte om over de volgende brieven enkele vragen en opmerkingen voor te leggen:

1. Besluit schorsing van drie spuit- en aangiettoepassingen van neonicotinoïden voor niet-professioneel gebruik (Kamerstuk 32 500 XIII, nr. 196) d.d. 1 juni 2011
2. Reactie RIVM en Ctgb op promotie-onderzoek Radboud Universiteit (Kamerstuk 32 372, nr. 52) d.d. 6 juni 2011
3. Wijzigingen toelatingen na herbeoordeling van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Kamerstuk 32 372, nr. 48) d.d. 28 april 2011
4. Onderzoek naar de effecten van neonicotinoïden op de humane gezondheid (Kamerstuk 32 372, nr. 51) d.d. 6 juni 2011
5. Bijensterfte. Resultaten eerste jaar bijenonderzoek en aanvullend onderzoek naar effecten neonicotinoïden (Kamerstuk 32 372, nr. 53) d.d. 21 juni 2011
6. Verslag schriftelijk overleg inzake de voorhang ontwerpbesluit gewasbeschermingsmiddelen (Kamerstuk 32 372, nr. 54) d.d. 14 juni 2011
7. Antwoorden op vragen in het kader van een verslag van een schriftelijk overleg inzake voorhang ontwerpbesluit gewasbeschermingsmiddelen (Kamerstuk 32 372, nr. 49) d.d. 24 mei 2011

De vragen en opmerkingen zijn op 29 juni 2011 aan de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie voorgelegd.

- **Vragen en opmerkingen vanuit de fracties**
- **Reactie van de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie**

I. VRAGEN EN OPMERKINGEN VANUIT DE FRACTIES

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de VVD

Voor het schriftelijk overleg Gewasbeschermingsmiddelen en bijensterfte met op de agenda diverse brieven hebben de leden van de VVD-fractie enkele opmerkingen en vragen.

Allereerst willen de leden van de VVD-fractie weten hoe het staat met de voortgang met betrekking tot de acties, maatregelen en aangekondigde wet- en regelgeving naar aanleiding van de «Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement en de Raad over de gezondheid van honingbijen»(COM(2010) 714)? Kan de staatssecretaris de stand van zaken weergeven?

Verder hebben de leden van de VVD-fractie berichten ontvangen dat de bijensterfte in Frankrijk niet is afgenomen nadat het gebruik van neonicotinoïden aan banden is gelegd en dat Frankrijk in het verleden verboden toepassingen opnieuw toestaat. Kan de staatssecretaris hier opheldering over geven?

Als derde punt hebben de leden van de VVD-fractie de vraag of de conclusie is gerechtvaardigd dat het gebruik van het wintervoer Ambrosius Fructo-Bee in de winter van 2009–2010 voor maar liefst 6% heeft bijgedragen aan de wintersterfte van 2009–2010? Met welke maatregelen zijn dit soort incidenten in de toekomst te voorkomen?

In deze lijn hebben de leden van de VVD-fractie ook een vraag over de communicatie. Hoe vindt de communicatie en afstemming tussen toepassers van gewasbeschermings-middelen en imkers plaats? Zijn hier verbetermogelijkheden? Zo ja, hoe ziet de staatssecretaris dit?

Als laatste hebben de leden van de VVD-fractie de vraag of de staatssecretaris de stand van zaken wat betreft de schade aan bijenvolken aan kan geven? Kan de staatssecretaris ook aangeven of naar aanleiding daarvan maatregelen nodig zijn?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de PvdA

De leden van de PvdA-fractie steunen het besluit tijdelijk drie insectendodende middelen voor niet-professioneel gebruik te verbieden of de toelating ervan op te schorten. Deze leden geven aan de twijfel van de staatssecretaris te delen alsook zijn conclusie dat door onzekerheid over onaanvaardbare effecten op de bijen opschorting gerechtvaardigd is.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de PVV

De leden van de PVV-fractie hebben de berichten over de bijensterfte en mogelijke effecten van gewasbeschermings-middelen ter kennisgeving aangenomen. Wel hebben de leden van de PVV-fractie nog een viertal vragen:

- Is bekend of een incident met zaadcoating en bijensterfte, zoals dat in 2008 in Duitsland optrad, zich ook in Nederland heeft voorgedaan?
- In hoeverre is de staatssecretaris van mening dat de eenzijdige benadering van de oorzaak van bijensterfte door bepaalde groepen er toe leidt dat andere oorzaken van bijensterfte minder aandacht krijgen?
- In de brief van 21 juni jl. (Kamerstuk 32 372, nr. 48) stelt de staatssecretaris dat uit het eerste onderzoeksjaar van Bij-1 blijkt dat imkers die gedurende twee jaar tijdig de varroamijt bestreden, een significant

lagere wintersterfte hadden dan imkers die te laat bestreden en dat bij tijdige bestrijding de sterfte zakt tot een normaal geacht percentage (10,2%). Zijn vergelijkbare resultaten ook in omliggende landen gevonden?

- Zijn er verschillen in bijensterfte tussen sectoren die zelf bijenvolken huren voor bestuiving en sectoren die dat niet doen?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van het CDA

De Europese Verordening is reeds op 14 juni jl. ingegaan. Klopt het dat zolang de Wijziging van de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden in verband met de implementatie van Europese regelgeving op het gebied van het op de markt brengen en het duurzame gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in Nederland niet ingaat, nog gebruik gemaakt wordt van de oude beoordelingsmethode? Wat zijn de effecten voor het Nederlandse bedrijfsleven? Wordt het Nederlandse bedrijfsleven in hun concurrentievermogen aangetast?

Ook bij nieuwe zonale toelating blijft het zo dat toelatinghouders (dus de producenten van de gewasbeschermingsmiddelen) in Nederland toelating aan moeten vragen voor de in andere lidstaten al toegelaten middelen.

Het werkt niet zo dat Nederland zomaar een toelating kan afgeven, zonder dat een producent dat wil. Veel producenten vinden dat bij kleine teelten zoals rozen en druiven (wijnbouw) best een risico. Zij moeten ook betalen voor een toelating en berekenen gewoon of het uitkan (hoeveel kost een toelating en hoeveel levert de verkoop van het middel uiteindelijk op). Kan de staatssecretaris aangeven op welke wijze hij deze procedure kan vereenvoudigen/ vergemakkelijken? Deelt de staatssecretaris de mening van de leden van de CDA-fractie dat zeker bij de teelt van dezelfde gewassen in dezelfde zone één toelatingsaanvraag voor de gehele zone zou moeten volstaan, behalve is aangetoond dat de teelt zeer afwijkend is in bepaalde lidstaten? Is hiervoor aanpassing van de verordening nodig? Is de staatssecretaris bereid dat te doen?

Artikel 38 regelt de toelating voor 120 dagen in noodsituaties waar geen middel beschikbaar is maar wel dringend gewenst is. Op welke wijze kan deze vrijstellingsregeling worden ingezet? Kan elk middel welke in andere lidstaten is toegelaten voor hetzelfde en/of andere gewassen hiervoor in Nederland worden ingezet?

Klopt het bericht dat Australië geen verhoogde bijensterfte kent, terwijl het gebruikte pakket gewasbeschermingsmiddelen vergelijkbaar is met Europa?

Zijn effectieve bestrijdingsmaatregelen tegen de varroamijt op korte termijn te verwachten?

De bijensterfte lijkt enorm verlaagd te kunnen worden indien de varroabestrijding op het juiste tijdstip wordt uitgevoerd. Is de voorlichting aan imkers over preventie van bijensterfte voldoende? Zo nee, welke rol heeft u in deze?

Het opbouwen van voldoende vitellogeninen en totale eiwitreserves in september is een voorwaarde voor winterbijen. Stuifmeelaanvoer van voldoende kwaliteit versterkt dit effect. Op welke wijze kan hier door de ondernemers dan wel overheden op worden ingespeeld? Wordt, en zo ja op welke wijze, in het beleid op het gebied van biodiversiteit en natuur aandacht besteed aan het creëren en behouden van een gunstig habitat voor bijen?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de Partij voor de Dieren

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren willen graag enkele nadere vragen stellen over de brieven die onlangs binnen zijn gekomen over bestrijdingsmiddelen en bijensterfte.

Besluit schorsing van drie spuit- en aangiettoepassingen van neonicotinoïden voor niet-professioneel gebruik

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren zijn verheugd dat door uitvoering van hun motie om neonicotinoïden opnieuw te toetsen op de effecten op bijen, er nu drie toepassingen van imidacloprid zijn geschorst. Dit moet wat de leden van de fractie van de Partij voor de Dieren betreft echter het begin zijn van een strikter beleid inzake de (hernieuwde) toelating van neonicotinoïden. De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren danken de staatssecretaris dat hij inziet dat van particulieren niet verwacht kan worden dat zij zich aan de gebruiksvorschriften houden en dat dit ook onmogelijk gecontroleerd kan worden. De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren menen echter dat dit ook voor professionele gebruikers geldt. Immers, als iedereen zich aan de gebruiksvorschriften zou houden zouden er onmogelijk dergelijke normoverschrijdingen in het oppervlaktewater geconstateerd kunnen worden zijn als helaas in de praktijk wel het geval is. Deelt de staatssecretaris deze mening en op welke wijze gaat hij dit betrekken in zowel het vervolg van de herbeoordeling van de neonicotinoïden als bij toekomstige toelatingen van bestrijdingsmiddelen? Kan hij daarbij ook betrekken dat wanneer er normoverschrijdingen worden geconstateerd, het in de praktijk onmogelijk is om daar de dader van aan te wijzen, waardoor boeren er steeds mee weggkomen dat zij de gebruiksvorschriften overduidelijk niet naleven? Op welke manier wil de staatssecretaris hier verandering in brengen? Deelt hij de mening dat het absolute noodzaak is, ook gezien de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW)? Ook willen de leden van de fractie van de Partij voor de Dieren hun zorg over de opstelling van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) uiten. De wijze waarop het Ctgb de herbeoordeling uitvoert is werkelijk teleurstellend en geeft alle reden tot zorg over een zorgvuldige beoordeling van bestrijdingsmiddelen op de risico's voor mens, dier en milieu. Kan de staatssecretaris hier een oordeel over geven? Op welke wijze wil hij het oordeel dat hij nu heeft moeten vellen over het Ctgb door af te wijken van hun overduidelijk inadequate advies om geen enkele toelating in te trekken, ondanks de geconstateerde risico's voor bijen en daarmee ook andere bestuivers, meenemen in de wijze waarop het Ctgb wordt beoordeeld in hun functioneren?

Reactie RIVM en Ctgb op promotie-onderzoek Radboud Universiteit

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren zijn teleurgesteld over de reactie van de staatssecretaris op het onderzoek van de Radboud Universiteit dat blootstelling aan bestrijdingsmiddelen tot problemen bij de fysieke ontwikkeling van jongens kan leiden. Er wordt geconcludeerd dat «de bevindingen in dit onderzoek aanleiding zouden kunnen geven tot verder onderzoek, maar onvoldoende basis vormen voor preventieve ingrepen». Er is dus verder onderzoek nodig, maar wordt er dan nu ook opdracht gegeven voor dit vervolgonderzoek? De aanwijzingen zijn dermate ernstig dat dit tot de bodem moet worden uitgezocht, deelt de staatssecretaris die mening? Zo ja, op welke wijze wil hij het vervolgonderzoek uitzetten en wanneer kunnen we daar de resultaten van verwachten? Zo nee, waarom niet en waarom wordt hier dan weer voorrang gegeven aan de economische belangen ten koste van de volksgezondheid?

Wijzigingen toelatingen na herbeoordeling van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb)

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren willen graag ingaan op de toepassing van imidacloprid in de fruitteelt. Uitgangspunt is toch dat imidacloprid een systemische insecticide is, dat niet op bloeiende planten mag worden toegepast, is dit juist? De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren kunnen dan ook niet begrijpen dat de toepassing van imidacloprid in de fruitteelt is toegestaan. Immers, zonder bloemen geen fruit, en bloemen trekken bijen en andere bestuivers aan, die juist ernstige risico's lopen door het gebruik van imidacloprid. Dit feit is onderkend, zowel door het Ctgb als door de staatssecretaris en ook reden voor de staatssecretaris om die particuliere toepassingen wél in te trekken. De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren krijgen dan ook graag inzicht in deze beslissing. Zij kunnen zich niet aan de indruk onttrekken dat ook hierbij de economische belangen weer voorrang krijgen en willen erop wijzen dat het economisch belang van de bij enorm groot is. En zonder de bij, is er ook geen fruitteelt meer mogelijk. De sector schiet zichzelf hiermee in de voet en de staatssecretaris helpt hen daarbij. Graag een reactie hierop van de staatssecretaris. Op welke wijze is dit een rationeel besluit te noemen?

Onderzoek naar de effecten van neonicotinoïden op de humane gezondheid

In reactie op een op een onderzoek van Li et al. (2011, in Journal of Neuroscience Research) naar de effecten van neonicotinoïden op de humane gezondheid geeft de staatssecretaris aan dat hij het RIVM heeft verzocht om in samenwerking met het Ctgb een reactie te geven op het bovenstaande onderzoek. Dit maakt naar mening van de leden van de fractie van de Partij voor de Dieren duidelijk dat er bij het Ctgb een duidelijke kennislacune bestaat wat betreft de effecten van bestrijdingsmiddelen op de menselijke gezondheid. Kennelijk wordt dit aspect dan ook niet voldoende meegenomen in de toelating van bestrijdingsmiddelen op de humane gezondheid. Uit de antwoorden op een eerder schriftelijk overleg blijkt ook dat er geen sprake is van een structurele samenwerking tussen het RIVM en het Ctgb. De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren vragen de staatssecretaris hier zo snel mogelijk verandering in te brengen, graag een reactie. Ook willen de leden van de fractie van de Partij voor de Dieren weten wanneer zij de reactie van het RIVM en het Ctgb op het onderzoek van Li et al. tegemoet kunnen zien.

Bijensterfte. Resultaten eerste jaar bijenonderzoek en aanvullend onderzoek naar effecten neonicotinoïden

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren willen graag onderstrepen dat bijensterfte een multifactorieel probleem is. Het gebruik van neonicotinoïden draagt naar mening van de leden van de fractie van de Partij voor de Dieren in belangrijke mate bij aan de bijensterfte, ook door de bijen kwetsbaarder te maken voor ziekten en plagen zoals de varroamijt, maar het is, zoals Universiteit Wageningen terecht stelt, niet het enige probleem waar de bij last van heeft. De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren zien dat de intensieve landbouw niet alleen door het gifgebruik maar ook door andere aspecten in belangrijke mate de veroorzaker is van de achteruitgang van bijen. Door monoculturen en het verarmen van het platteland door het grote gebrek aan akkerranden en bloemen in de berm, is de drachtmogelijkheid voor bijen ernstig achteruit gegaan. Tegenwoordig lijkt het voor bijen gemakkelijker om te overleven in de stad dan op het platteland. De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren vinden dit een zeer zorgelijke ontwikkeling en vragen

de staatssecretaris of hij deze mening deelt. Op welke wijze is hij van plan om zowel op het platteland als de steden de drachtmogelijkheden voor bijen weer te herstellen, zodat de bijen weer aan voldoende en voldoende gevarieerd voedsel kunnen komen? Ook de genetische versmalling van de bijenpopulatie is zorgelijk, deelt de staatssecretaris die mening? Op welke wijze wil hij hier oplossingen voor stimuleren?

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren zijn benieuwd naar de resultaten van de aanvullende onderzoeken naar de effecten van neonicotinoïden op bijensterfte. Wel willen zij opmerken dat het onderzoek in feite overbodig is. Er is al meer dan genoeg bekend in de internationale literatuur over de effecten van neonicotinoïden op bijen om de noodzaak in te zien om nu tot actie over te gaan. Het vitellogenine project van bijen@wur, dat de belastingbetaler 165 000 euro gaat kosten, is een erg late inhaalslag. Er wordt een poging gedaan met het voor bijen belangrijke lipoproteïne vitellogenine te illustreren dat imidacloprid een bijenvolk verzwakt, iets wat we allang weten. Dit onderzoek is overbodig. We weten nu al voldoende over de werking van imidacloprid op bijen om risico beperkende maatregelen niet langer uit te stellen. De feiten zijn duidelijk: het werkingsmechanisme, de dosis-werkingsrelatie en fundamenteel onderzoek leveren overduidelijke aanwijzingen dat neonicotinoïden in onvoorstelbaar geringe hoeveelheden op de lange termijn o.a. een ongewenste schadelijke werking op een voor het ecosysteem cruciaal organisme hebben. Met het oog op de onrustwekkende bijensterfte van de laatste jaren zou het nu toch voor de hand liggen maatregelen te nemen om chronische blootstelling van bijen aan welke hoeveelheid neonicotinoïden dan ook onder alle omstandigheden te verhinderen om zodoende risico's te minimaliseren. Graag een reactie hierop van de staatssecretaris. Waarom ontkent het kabinet de feiten en neemt zij de producenten en gebruikers van zeer schadelijke middelen in bescherming? Er zijn voldoende alternatieven aanwezig, het gebruik van neonicotinoïden heeft geen enkele noodzaak en leidt op de lange termijn tot grote economische schade. Wat zullen de kosten zijn als er straks geen bestuivers meer over zijn en wie gaat die betalen?

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren willen er tevens op wijzen, dat bijen niet de enige insecten zijn die last hebben van het hoge gifgebruik in de landbouw, en vooral van de systemische insecticiden. Ook andere insecten ondervinden hier veel negatieve gevolgen van en dit heeft weer effect op de vogels die van de insecten moeten leven. Op deze wijze maakt de intensieve landbouw zeer veel slachtoffers. Zij pleiten er dan ook voor ook breder te kijken naar de effecten van het zeer hoge gebruik van bestrijdingsmiddelen in de landbouw op de biodiversiteit. Hier is al veel onderzoek naar gedaan en de uitkomsten van deze onderzoeken zijn zeer zorgwekkend. De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren willen hier korthedshalve verwijzen naar de onderzoeken van Henk Tennekes, zoals onder andere gepresenteerd in het boek «The Systemic insecticides: a Disaster in the making» en naar het onderzoek van negen Europese universiteiten waaruit blijkt dat verdubbeling van de reguliere agrarische productie in een bepaald gebied leidt tot een halvering van het aantal wilde plantensoorten. Zij zien graag dat dit onderzoek ook tot verandering in beleid leidt en merken op dat zonder biodiversiteit er ook geen landbouw meer mogelijk is. Graag een reactie hierop van de staatssecretaris.

Overig

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren hebben in de behandeling van de wijziging van de wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden gevraagd naar het oordeel van de staatssecretaris op een reclame voor bestrijdingsmiddelen op basis van neonicotinoïden waarvan

de producent claimt dat deze «bijvriendelijk» is. Wanneer kunnen de leden van de fractie van de Partij voor de Dieren deze reactie tegemoet zien? Tegen het gebruik van Merit Turf, een neonicotine middel dat veel gebruikt wordt op golfbanen en op deze wijze een groot gevaar vormt voor bijen, is een bezwaarprocedure ingesteld. Kan de staatssecretaris inzicht geven in de ontwikkelingen hieromtrent?

II. REACTIE VAN DE STAATSSECRETARIS

De voorzitter van de commissie,
Van der Ham

De adjunct-griffier van de commissie,
Schüssel